

We władzy strachu. Terror w wierszach Wisławy Szymborskiej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Terrorysta, on patrzy*, [w:] Wisława Szymborska, *Wybór poezji*, oprac. Wojciech Ligęza, Wrocław 2016, s. 240–241.
- Źródło: Wojciech Ligęza, *O poezji Wisławy Szymborskiej, Świat w stanie korekty*, Kraków 2001, s. 113.
- Źródło: *O terroryzmie*, [w:] Leszek Kołakowski, *Mini-wyklady o maxi sprawach. Seria druga*, Kraków 1999, s. 46.
- Źródło: Michał Chorośnicki, *Terroryzm*, [w:] Bogdan Szlachta, *Słownik społeczny*, Kraków 2004, s. 1449.
- Źródło: Charles Townshend, *Terroryzm. Krótkie wprowadzenie*, tłum. Ryszard Machnikowski, Łódź 2017, s. 60.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Fotografia z 11 września*, [w:] tejże, *Wybór poezji*, oprac. Wojciech Ligęza, Wrocław 2016, s. 384–385.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Zamachowcy*, [w:] tejże, *Tutaj*, Kraków 2009, s. 24.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Jacyś ludzie*, [w:] Wisława Szymborska, *Wybór poezji*, oprac. Wojciech Ligęza, Wrocław 2016, s. 382–383.

We władzy strachu. Terror w wierszach Wisławy Szymborskiej

Czuwanie pod ambasadą Francji ku pamięci ofiar zamachu terrorystycznego w Paryżu 13 listopada 2015 roku

Źródło: Halibutt, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Norweg Anders Breivik pochodzi z zamożnej rodziny, odebrał dobre wykształcenie. W 2009 roku założył gospodarstwo rolne na wsi oddalonej o 80 km od Oslo. Sąsiedzi charakteryzowali go jako człowieka uprzejmego i spokojnego, trzymającego się na uboczu. 22 lipca 2011 roku 32-letni wówczas Breivik zdetonował samochód-pułapkę ustawiony pod siedzibą premiera Norwegii w Oslo, a następnie udał się w mundurze policjanta na wyspę Utøya, gdzie otworzył ogień do uczestników odbywającego się tam zjazdu młodzieżówki Partii Pracy. W wyniku eksplozji bomby zginęło 8 osób, na wyspie śmierć poniosło kolejnych 69 osób. Po krwawym zamachu opinia publiczna zaczęła poznawać fakty z życia Breivika – jego złe relacje z rozwiedzionymi rodzicami, niepowodzenia w życiu osobistym i skrajne poglądy polityczne. Podobnie jak w przypadku innych aktów terroru, w życiorysie sprawcy starano się odszukać odpowiedź na pytanie, w jaki sposób człowiek staje się terrorystą – pytanie, które stawia przed czytelnikiem także Wisława Szymborska w wierszu *Terrorysta, on patrzy*.

Twoje cele

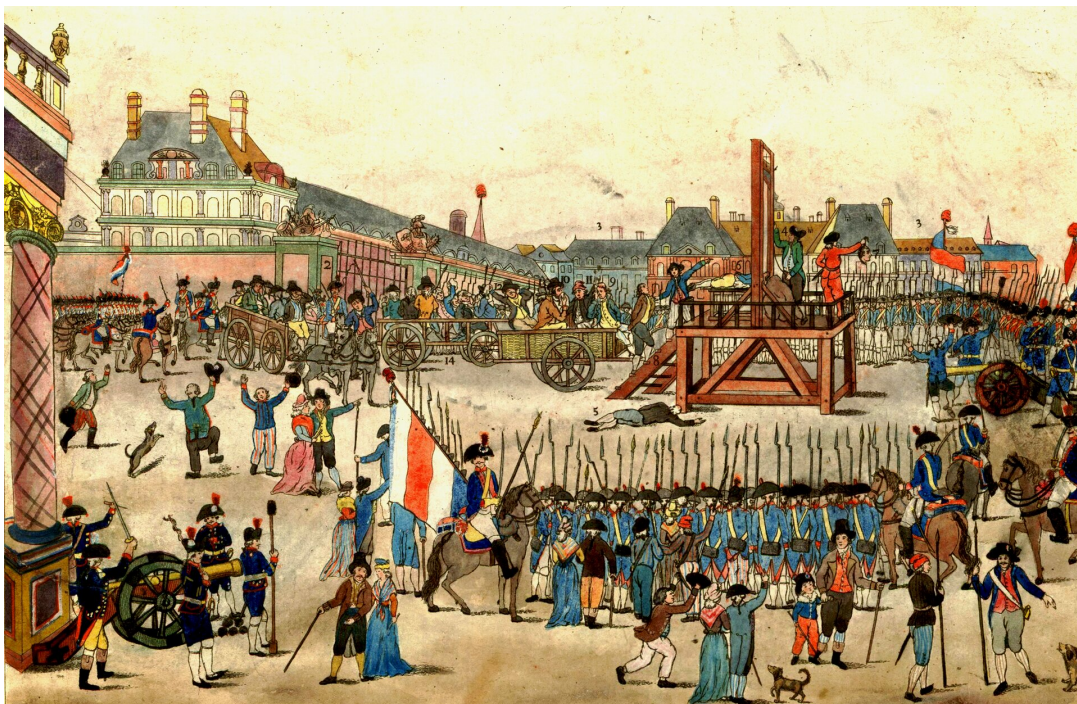
- Scharakteryzujesz czynniki wywołujące ryzyko zaistnienia terroryzmu.
- Przeanalizujesz sytuację liryczną w wierszu Wisławy Szymborskiej *Terrorysta, on patrzy*.
- Opisziesz cechy liryki narracyjnej występujące w wierszu *Terrorysta, on patrzy*.

- Opiszysz wpływ zastosowanych w tekście literackim form gramatycznych na jego znaczenie.
- Przedstawisz propozycję interpretacji wiersza *Zamachowcy*.

Przeczytaj

Kto jest terrorystą

Termin „terroryzm” w znaczeniu „system, reżim terroru” wprowadziła Akademia Francuska w 1793 roku na określenie działań podejmowanych przez **jakobińskie** władze Republiki Francuskiej między wrześniem 1793 a lipcem 1794 roku dla ochrony zdobyczy **rewolucji francuskiej** przed rojalistami i arystokracją. Początkowo termin był nacechowany pozytywnie jako określenie działań w celu zaprowadzenia i utrzymania porządku państwowego. Środkiem do tego celu było wzbudzanie w obywatelach strachu. W ciągu kilku miesięcy aresztowano około 300 000 osób. Oskarżanym o zdradę rewolucji odmawiano prawa do przesłuchań, wzywania świadków i przedstawiania dowodów. Stracono około 17 000 osób. Krwawym rządom terroru położyła kres egzekucja przywódcy jakobinów **Maximiliena Robespierre’a**. Wówczas termin „terroryzm” nabrał negatywnego nacechowania, którym odznacza się do dziś.

Ilustracja przedstawiająca egzekucję Maximiliena de Robespierre'a i jego zwolenników 28 lipca 1794 roku
Źródło: domena publiczna.

Współcześnie terroryzm definiowany jest jako stosowanie przemocy przez jednostki lub grupy w celu zastraszenia innej grupy, instytucji lub państwa i wymuszenia działań przynoszących terrorystom zysk. Badacze terroryzmu zwracają uwagę na trudności, jakich nastręcza ta definicja. Jedną z nich wiąże się z odróżnieniem terroryzmu od działań wojennych i przestępstw. Filozof Leszek Kołakowski twierdzi, że tym, co różni terroryzm od innych rodzajów przemocy, jest status władzy, przeciwko której się występuje. Jeśli władza

ta jest nieprawomocna (np. sprawowana przez okupanta), walka z nią nie jest aktem terrorystycznym. Jest nim natomiast zbrojne występowanie przeciwko władzy mającej demokratyczną legitymację, a więc takiej, którą obywatele mogą zmienić bez użycia siły. Filozof zauważa jednak, że takie rozróżnienie w praktyce okazuje się niekiedy trudne do zastosowania: na świecie nie brakuje bowiem demokratycznie wybranych tyranów, jak również mniejszości, które czują się uciskane przez władze wybrane przez większość i chcą dochodzić swoich praw siłą. Badacz terroryzmu John Horgan zwraca uwagę, że akty terroru różnią się od przestępstw takich jak morderstwa czy porwania tym, że akty te są środkiem do celu, a nie celem samym w sobie, jak również tym, że są obliczone na osiągnięcie celów politycznych, a nie np. zysku materialnego.

Źródło: *O terroryzmie*, [w:] Leszek Kołakowski, *Mini-wyklady o maxi sprawach. Seria druga*, Kraków 1999, s. 46.

Zabawki przy pomniku upamiętniającym ofiary ataku terrorystycznego na szkołę w Biesłanie w Osetii Północnej (wrzesień 2004). W czasie szturmów wojsk rosyjskich w celu uwolnienia zakładników zginęły 334 osoby, w tym 156 dzieci.

Źródło: domena publiczna.

Kolejny problem dotyczy względności pojęcia terroryzmu, jego uzależnienia od poglądów politycznych osoby stosującej to pojęcie. Badacze zjawiska zwracają uwagę, że „kto dla jednych jest terrorystą, dla innych jest bojownikiem o wolność”. Choć terroryzm jest zjawiskiem powszechnie potępianym, to jednak, jak zauważa Kołakowski, oceny moralne konkretnych aktów terroru różnią się kategorycznością. Opinia publiczna inaczej ocenia akty terroru wymierzone w konkretną osobę, a inaczej te, których ofiarami padają przypadkowi ludzie, a same ataki mają na celu nie likwidację wroga, lecz zasianie strachu.

Źródło: Michał Chorośnicki, *Terroryzm*, [w:]

Bogdan Szlachta, *Słownik społeczny*, Kraków 2004, s. 1449. Źródło: Charles Townshend, *Terroryzm. Krótkie wprowadzenie*, tłum. Ryszard Machnikowski, Łódź 2017, s. 60.

Poezja przeciw przemocy

Wisława Szymborska wielokrotnie powracała w swoich wierszach do problematyki przemocy i wojny. W utworach tych poetka odchodzi od charakterystycznego dla jej twórczości ironicznego dystansu na rzecz zaangażowania po stronie ofiar: wojny w Korei (wiersz *Z Korei* z 1952 roku), w Wietnamie (*Wietnam*, 1967) i na Bałkanach (*Jacyś ludzie*, 1994). Poetycki komentarz do historycznych aktów przemocy jest każdorazowo deklaracją pacyfizmu, „nie” wypowiedianym w celu zdemaskowania zła, wzięcia w obronę

„pokrzywdzonych, bezsilnych i milczących”. Tragiczne wydarzenia z historii XX wieku są podstawą do filozoficznej refleksji nad pochodzeniem zła. W wierszu *Jacyś ludzie* Szymborska z goryczą zauważa, że czynienie zła jest odwieczną cechą natury ludzkiej, sprowadzającą historię ludzkości do cierpienia:

((Wisława Szymborska

Jacyś ludzie

Jacyś ludzie w ucieczce przed jakimiś ludźmi.

W jakimś kraju pod słońcem

i niektórymi chmurami.

Zostawiają za sobą jakieś swoje wszystko,

obsiane pola, jakieś kury, psy,

lusterka, w których właśnie przegląda się ogień.

Mają na plecach dzbanki i tobołki,

im bardziej puste, tym z dnia na dzień cięższe.

[...]

Przed nimi jakaś wciąż nie tędy droga,

nie ten, co trzeba most

nad rzeką dziwnie różową.

Dokoła jakieś strzały, raz bliżej, raz dalej,

w górze samolot trochę kołujący.

Przydałaby się jakaś niewidzialność,

jakaś bura kamiennność,

a jeszcze lepiej niebyłość

na pewien krótki czas albo i długi.

Coś jeszcze się wydarzy, tylko gdzie i co.

Ktoś wyjdzie im naprzeciw, tylko kiedy, kto,

w ilu postaciach i w jakich zamiarach.

Jeśli będzie miał wybór,

może nie zechce być wrogiem

i pozostawi ich przy jakimś życiu.

Już w latach 70. XX wieku Szymborska podejmowała zagadnienie nasilającego się terroryzmu, czego przykładem jest wiersz *Terrorysta, on patrzy* pochodzący z tomu *Wielka liczba* (1976). Upamiętnieniu ofiar terroru służą zabiegi typowe dla poetyki [reportażu](#), takie jak zastosowanie [liryki sytuacyjnej \(narracyjnej\)](#) relacjonowanie zdarzeń z perspektywy świadka, oddawanie detali sytuacji widocznych tylko z niewielkiej odległości. Ten reporterski sposób budowania sytuacji lirycznej jest widoczny w wierszu *Terrorysta, on patrzy*, a także w utworze *Fotografia z 11 września*:

((Wisława Szymborska

Fotografia z 11 września

Skoczyli z płonących pięter w dół –
jeden, dwóch, jeszcze kilku
wyżej, niżej.

Fotografia powstrzymała ich przy życiu,
a teraz przechowuje
nad ziemią ku ziemi.

Każdy to jeszcze całość
z osobistą twarzą
i krwią dobrze ukrytą.

Jest dosyć czasu,
żeby rozwiały się włosy,
a z kieszeni wypadły
klucze, drobne pieniądze.

Są ciągle jeszcze w zasięgu powietrza,
w obrębie miejsc,
które się właśnie otwarły.

Tylko dwie rzeczy mogę dla nich zrobić –
opisać ten lot
i nie dodawać ostatniego zdania.

11 września 2001: płonące wieże nowojorskiego World Trade Center, w które wbiły się porwane przez terrorystów samoloty pasażerskie. Wskutek zamachu śmierć poniosło ponad 2600 osób.

Źródło: domena publiczna.

W wierszach Szymborskiej dotyczących problemu terroryzmu kwestia pochodzenia zła przybiera postać pytania o to, w jaki sposób człowiek zostaje terrorystą. Podmiot liryczny szuka na nie odpowiedzi, zajmując pozycję obserwatora, śledzącego i referującego poczynania terrorystów. Jest zarazem badaczem – na podstawie zachowań przyszłych zamachowców chce ustalić przyczynę, dla której wybrali przemoc:

((**Wisława Szymborska**

Zamachowcy

Całymi dniami myślą
jak zabić, żeby zabić,
i ilu zabić, żeby wielu zabić.

Poza tym z apetytem zjadają swoje potrawy,
modlą się, myją nogi, karmią ptaki,
telefonują drapiąc się pod pachą,
tamują krew, kiedy skaleczą się w palec,
jeśli są kobietami, kupują podpaski,
szminkę do powiek, kwiatki do wazonów,

wszyscy trochę żartują, kiedy są w humorze,
popijają z lodówek soki cytrusowe,
wieczorem patrzą na księżyc i gwiazdy,
zakładają na uszy słuchawki z cichą muzyką
i zasypiają smacznie do białego rana
– chyba że to, co myślą, mają zrobić w nocy.

Źródło: Wisława Szymborska, *Zamachowcy*, [w:] *też*, *Tutaj*, Kraków 2009, s. 24.

Konkluzja, do której dochodzi osoba mówiąca, jest pesymistyczna, a zarazem zgodna z ustaleniami naukowców badających terroryzm – nie istnieje „gen” terroru; terrorysty nie wyróżnia spośród innych ludzi żaden zestaw cech psychiki i charakteru, pozwalający go rozpoznać i w porę powstrzymać. Brak niezawodnej metody zapobiegania przemocy i terrorowi zobowiązuje do zachowania czujności wobec przejawów zła.

Źródło: Wojciech Ligęza, *O poezji Wisławy Szymborskiej, Świat w stanie korekty*, Kraków 2001, s. 113.

Słownik

jakobini

(fran. *jacobinisme*, od łac. *Jacobus* – Jakub) – potoczna nazwa członków Klubu Jakobinów, radykalnie lewicowego ugrupowania politycznego we Francji opowiadającego się za wprowadzeniem ustroju republikańskiego; w czasie rewolucji francuskiej wprowadzili rządy terroru

liryka sytuacyjna (narracyjna)

odmiana liryki pośredniej, w której podmiot liryczny przyjmuje pozycję obserwatora relacjonującego przebieg wydarzeń w danej sytuacji; cechą charakterystyczną liryki sytuacyjnej jest włączanie do utworu informacji o miejscu i czasie wydarzeń oraz przyznawanie istotnej roli bohaterowi lirycznemu

reportaż

(łac. *reportāre* – przynosić z powrotem) – gatunek literatury faktu, obejmuje teksty prozatorskie zdające relację z autentycznych wydarzeń; podstawą narracji charakterystycznej dla reportażu są wypowiedzi uczestników i świadków wydarzenia

rewolucja francuska

okres gwałtownych przemian polityczno-społecznych we Francji zachodzących w latach 1789–1799, zmierzających do obalenia monarchii absolutnej i wprowadzenia republiki

terroryzm

(łac. *terror* – strach) – działania pojedynczych osób lub grup usiłujących za pomocą aktów terrorystycznych wymusić na rządach państw określone ustępstwa

pacyfizm

(łac. *pacificus* – wprowadzający pokój) – pogląd głoszący konieczność zaprzestania i niewszczyniania wojen

liryka narracyjna

utwór liryczny, gdzie w formie wypowiedzi dialogowych i narracyjnych podmiot liryczny prezentuje jakieś zdarzenie (sytuację), w którym nie brał udziału

Mapa myśli

Polecenie 1

Na podstawie mapy myśli oceń, czy czynności, które wykonują terroryści, zostały w wierszu *Zamachowcy* uporządkowane.

Polecenie 2

Co – twoim zdaniem – jest dla terrorysty najważniejsze, a co mniej istotne? Na podstawie wiersza *Zamachowcy* podejmij próbę rekonstrukcji systemu wartości terrorysty.

ZAMACHOWCY

Całymi dniami myślą:

jak zabić, żeby zabić

ilu zabić, żeby wielu zabić

Poza tym:

z apetytem zjadają swoje potrawy

modlą się

myją nogi

tamują krew, kiedy skaleczą się w palec

telefonują drapiąc się pod pachą

karmią ptaki

jeśli są kobietami, kupują podpaski

wszyscy trochę żartują, kiedy są w humorze

[kupują] szminkę do powiek, kwiatki do wazonów

zakładają na uszy słuchawki z cichą muzyką

zасыpiają smacznie do białego rana – chyba że to, co myślą, mają zrobić w nocy

popijają z lodówek soki cytrusowe

wieczorem patrzą na księżyc i gwiazdy

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz kolorem czerwonym czasowniki opisujące czynności osób przedstawionych w wierszu, a kolorem zielonym – odnoszące się do tych osób zaimki.

☐ zielony

☐ czerwony

Wisława Szymborska

Terrorysta, on patrzy

Bomba wybuchnie w barze trzynasta dwadzieścia.

Teraz mamy dopiero trzynastą szesnaście.

Niektórzy zdążą jeszcze wejść.

Niektórzy wyjść.

Terrorysta już przeszedł na drugą stronę ulicy.

Ta odległość go chroni od wszelkiego złego

no i widok jak w kinie:

Kobieta w żółtej kurtce, ona wchodzi.

Mężczyzna w ciemnych okularach, on wychodzi.

Chłopaki w dżinsach, oni rozmawiają.

Trzynasta siedemnaście i cztery sekundy.

Ten niższy to ma szczęście i wsiada na skuter,

a ten wyższy to wchodzi.

Trzynasta siedemnaście i czterdzieści sekund.

Dziewczyna, ona idzie z zieloną wstążką we włosach.

Tylko że ten autobus nagle ją zaślania.

Trzynasta osiemnaście.

Już nie ma dziewczyny.

Czy była taka głupia i weszła, czy nie,

to się zobaczy, jak będą wynosić.

Trzynasta dziewiętnaście.

Nikt jakoś nie wchodzi.

Za to jeszcze wychodzi jeden gruby tysy.

Ale tak, jakby szukał czegoś po kieszeniach i

o trzynastej dwadzieścia bez dziesięciu sekund

wraca po te swoje marne rękawiczki.

Jest trzynasta dwadzieścia.

Czas, jak on się wlecze.

Już chyba teraz.

Jeszcze nie teraz.

Tak, teraz.

Bomba, ona wybucha.

Ćwiczenie 2

Scharakteryzuj wskazane elementy sytuacji lirycznej w wierszu *Terrorysta, on patrzy*.

Czas wydarzeń	Miejsce wydarzeń	Bohaterowie liryczni

Ćwiczenie 3

Zaznacz zdania trafnie charakteryzujące podmiot liryczny wiersza *Terrorysta, on patrzy*.

☐ Nie wyraża ocen postępowania terrorysty.

☐ Nie zna szczegółów planu terrorysty.

☐ Wyraża przerażenie zamiarami terrorysty.

☐ Przyjmuje funkcję sprawozdawcy.

☐ Nie ingeruje w plany terrorysty.

☐ Jest jednym z gości baru.

☐ Relacjonuje myśli terrorysty.

Ćwiczenie 4

Udowodnij, że wiersz *Terrorysta, on patrzy* reprezentuje lirykę narracyjną. Sformułuj trzy argumenty i poprzyj je odwołaniami do tekstu.

Ćwiczenie 5

Nazwij typ rzeczowników będących określeniami, za pomocą których terrorysta opisuje przyszłe ofiary, a następnie wyjaśnij, o jakim stosunku do nich świadczy wybór takich rzeczowników.

Typ rzeczowników

Stosunek terrorysty do ofiar

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, jaką funkcję pełnią w wierszu *Terrorysta, on patrzy* następujące zabiegi artystyczne:

Wskazywanie dokładnego czasu wydarzeń

Nagromadzenie zaimków osobowych

Ćwiczenie 7

Wynotuj z tekstu środki stylistyczne służące stylizacji utworu na mowę potoczną i określ cel, jakiemu służą.

Określenia wartościujące (wraz z wyrazami określanymi)

Stosunek terrorysty do ofiar

Ćwiczenie 8

Zinterpretuj cytata „widok jak w kinie”, wyjaśniając, jakie korzyści z przemocy czerpie terrorysta opisany w wierszu Szymborskiej.

Praca domowa

Wyjaśnij, jaką funkcję pełni w wierszu *Terrorysta*, *on patrzy* aluzja biblijna do słów z Ewangelii wg świętego Mateusza: „i nie dopuść, abyśmy ulegli pokusie, ale nas zachowaj od złego!” (Mt 6, 13).

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: We władzy strachu. Terror w wierszach Wisławy Szymborskiej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
- 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
- 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
- 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
- 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;
- 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Lektura obowiązkowa

37) wybrane wiersze następujących poetów: Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Czesław Miłosz, w tym wybrane wiersze z tomu *Ocalenie* oraz *Traktat moralny* (fragmenty), Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, w tym wybrane wiersze z tomów *Pan Cogito* oraz *Raport z oblężonego miasta*, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, Marcin Świetlicki, Jan Polkowski, Wojciech Wencel;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- scharakteryzuje czynniki wywołujące ryzyko zaistnienia terroryzmu;
- przeanalizuje sytuację liryczną w wierszu Wisławy Szymborskiej *Terrorysta, on patrzy*;
- opíše cechy liryki narracyjnej występujące w wierszu *Terrorysta, on patrzy*;
- opíše wpływ zastosowanych w tekście literackim form gramatycznych na jego znaczenie;
- przedstawi propozycję interpretacji wiersza *Zamachowcy*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „We władzy strachu. Terror w wierszach Wisławy Szymborskiej”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj”. Uczniowie powinni także wykonać polecenia z sekcji multimedialnej:
 - Na podstawie mapy myśli oceń, czy czynności, które wykonują terroryści, zostały w wierszu *Zamachowcy* uporządkowane.
 - Co – twoim zdaniem – jest dla terrorysty najważniejsze, a co mniej istotne? Na podstawie wiersza *Zamachowcy* podejmij próbę rekonstrukcji systemu wartości terrorysty.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla i odczytuje temat lekcji oraz zawarte we wprowadzeniu do e-materiału cele zajęć i prosi uczniów lub wybraną osobę o sformułowanie kryteriów sukcesu. Następnie prosi o przedstawienie odpowiedzi do zadań, które uczniowie przygotowali w domu.

Faza realizacyjna:

1. Praca z ćwiczeniami. Ćwiczenie 1 z sekcji „Sprawdź się” uczniowie wykonują samodzielnie. Zapoznają się w ten sposób z wierszem Wisławy Szymborskiej – pozostałe ćwiczenia będą z nim bezpośrednio związane.
2. Uczniowie pracują w parach. Wykonują ćwiczenia od 2 do 6. Chętna osoba przedstawia odpowiedzi, a nauczyciel weryfikuje ich poprawność.

3. Chętna osoba odczytuje na głos tekst zamieszczony we wprowadzeniu do lekcji:
Norweg Anders Breivik pochodzi z zamożnej rodziny, odebrał dobre wykształcenie. W 2009 roku założył gospodarstwo rolne na wsi oddalonej o 80 km od Oslo. Sąsiedzi charakteryzowali go jako człowieka uprzejmego i spokojnego, trzymającego się na uboczu. 22 lipca 2011 roku 32-letni wówczas Breivik zdetonował samochód-pułapkę ustawiony pod siedzibą premiera Norwegii w Oslo, a następnie udał się w mundurze policjanta na wyspę Utøya, gdzie otworzył ogień do uczestników odbywającego się tam zjazdu młodzieżówki Partii Pracy. W wyniku eksplozji bomby zginęło 8 osób, na wyspie śmierć poniosło kolejnych 69 osób. Po krwawym zamachu opinia publiczna zaczęła poznawać fakty z życia Breivika – jego złe relacje z rozwiedzionymi rodzicami, niepowodzenia w życiu osobistym i skrajne poglądy polityczne. Podobnie jak w przypadku innych aktów terroru, w życiorysie sprawcy starano się odszukać odpowiedź na pytanie, w jaki sposób człowiek staje się terrorystą – pytanie, które stawia przed czytelnikiem także Wisława Szymborska w wierszu *Terrorysta, on patrzy*. Następnie proponuje uczniom dyskusję: Dlaczego człowiek może się stać terrorystą?

Faza podsumowująca:

1. W ostatniej części lekcji nauczyciel prosi uczniów o wynotowanie z tekstu *Terrorysta, ona patrzy* środków stylistycznych służących stylizacji utworu na mowę potoczną i określ celu, jakiemu służą. Interpretują również cytat „widok jak w kinie”, wyjaśniając, jakie korzyści z przemocy czerpie terrorysta opisany w wierszu Szymborskiej.

Praca domowa:

1. Wyjaśnij, jaką funkcję pełni w wierszu *Terrorysta, on patrzy* aluzja biblijna do słów z Ewangelii wg świętego Mateusza: i nie dopuść, abyśmy ulegli pokusie, ale nas zachowaj od złego! (Mt 6, 13).

Materiały pomocnicze:

- Edward Kasperski, *Poezja filozoficzna Szymborskiej*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” t. 31, 1996.
- Ligęza Wojciech, *Wstęp*, [w:] Szymborska Wisława, *Wybór poezji*, Wrocław 2016.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Mapa myśli” do podsumowania lekcji.